

Molekulární biologie člověka :

Mutace a nestability v lidském genomu

Dynamické mutace, repetitivní DNA

Marie Vojtíšková

KGMB, MU Brno 2004

**Nový mutační mechanismus - expanze
trinukleotidů -**

**Genomová nestabilita spojená s opakováním
trinukleotidů, (tetra -, penta.. ...dodekanukleotidů)**

**Počet dosud známých chorob spojený s expanzí
cca 15**

Rozdílná fyziologická a patologická hladina počtu opakování

Charakteristický rys dynamických mutací -

**prodlužování expandované repetice
během mezigeneračních transmisí**

**Exprese patologie dynamických mutací
pouze u člověka**

Společný prvek dynamických mutací :

na místě příslušného lokusu - genu nebo jeho blízkého okolí existuje tandemová repetice tripletu (tetra .. penta ---) bází, přičemž zvýšení aktuálního počtu repeticí vede až ke vzniku choroby, nestability genomu

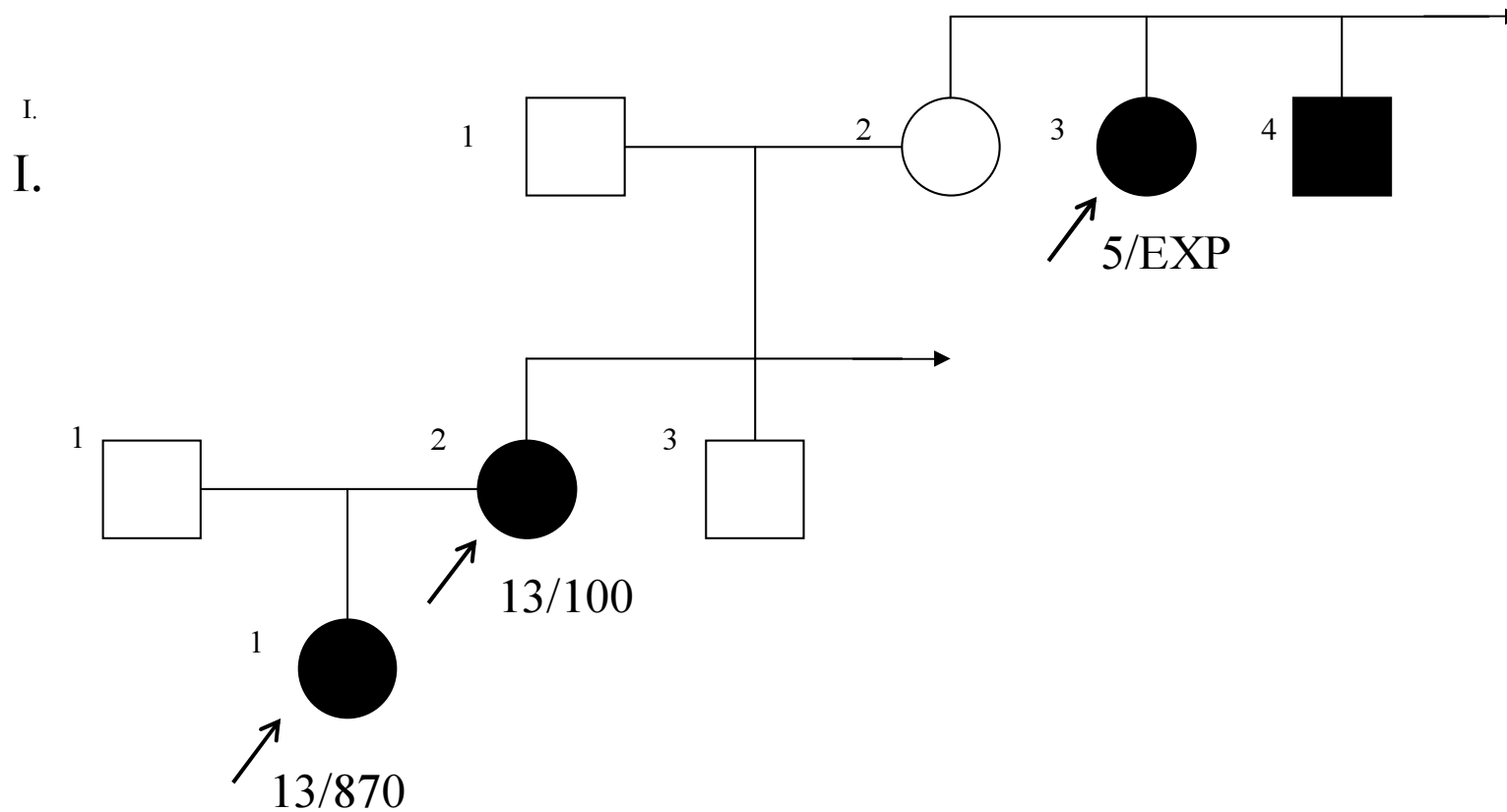
Patologie spojené s expanzí trinukleotidů:

a) *dědičné*

b) v návaznosti s genetickou *nestabilitou somatických nádorových buněk* (poruchy reparačních mechanismů – např. nukleotidová excizní oprava , reparace chybného párování

c) *genetická nestabilita v somatických buňkách v závislosti na věku*

Unstable CTG repeats in the DM family

Family pedigree. Numbers of CTG repeats on both alleles are shown. EXP denoted long range pathological CTG repeats determined by TP-PCR. Individuals III/1, I/3,4 are with DM phenotype. Mother II/2 is healthy. Arrows represented investigated member of the family.

Molekulární příčiny genetické nestability dynamických mutací:

Trinukleotidové repetice - specifická podskupina STR-mikrosatelitů, vysoká frekvence (1/300- 500 kb) v **lidském genomu**

Sekvenční homogenost, symetrie repetitivních úseků - tandemový motiv $[NNN]_n$, n = počet opakování

tvorba non B struktur dvoušroubovice DNA:

např. vlásenky (hairpins),

lokální posun (klouzání) řetězců

Hoogsteenovo párování - triplex, kvadruplexy

Mutace způsobené expanzí trinukleotidových repeticí

Expanze trinukleotidových repeticí představuje nový mutační mechanismus, jehož kauzální role v oblasti výlučně lidských chorob se dotýká stále se rozšiřujícího počtu onemocnění, jejichž společným znakem je primární zasažení nervové tkáně .

Podle typu sekvence trinukleotidů na patologické alele mohou být choroby rozděleny na skupiny s expanzí v kodónu $(CAG)_n$ pro glutamin, choroby polyglutaminového traktu a na skupinu chorob s velkými expanzemi v nekódujících oblastech genů (SyFraX, Myotonická dystrofie, Friedreichova ataxie).

Původ mutací expandujících trinukleotidů dosud není spolehlivě vysvětlen. Bylo prokázáno, že nepřerušovaná sekvence CAG repetice je více náchylná k expanzi, než sekvence se vsuvkou CAT.

Model chybného párování sklouznutím řetězce (SSM)

během DNA replikace v repetitivních sekvencích může způsobit zejména v dlouhých sekvencích inzerci až expanzi alely vedoucí k patologii nebo deleci v dceřiném řetězci v závislosti na tom, na kterém řetězci se „bublina“ chybného párování nachází.

Je-li „bublina“ na dceřiném řetězci, tak dojde k inzerci, jeli na rodičovském, tak dochází k deleci.

Normální alely vykazují určitou variabilitu v počtu opakování repetice ve fyziologickém rozhraní.

Mutation and instability of human DNA

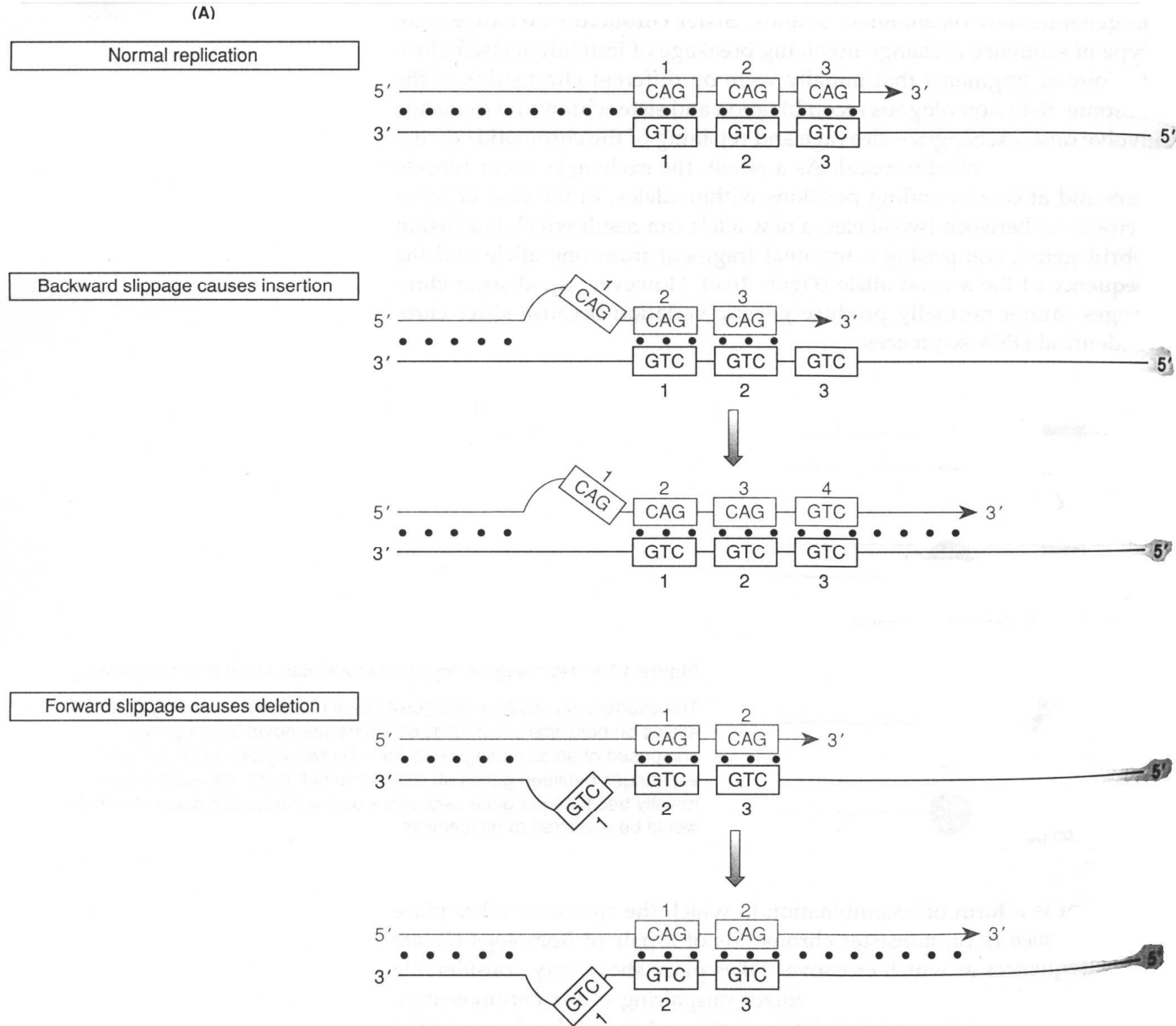
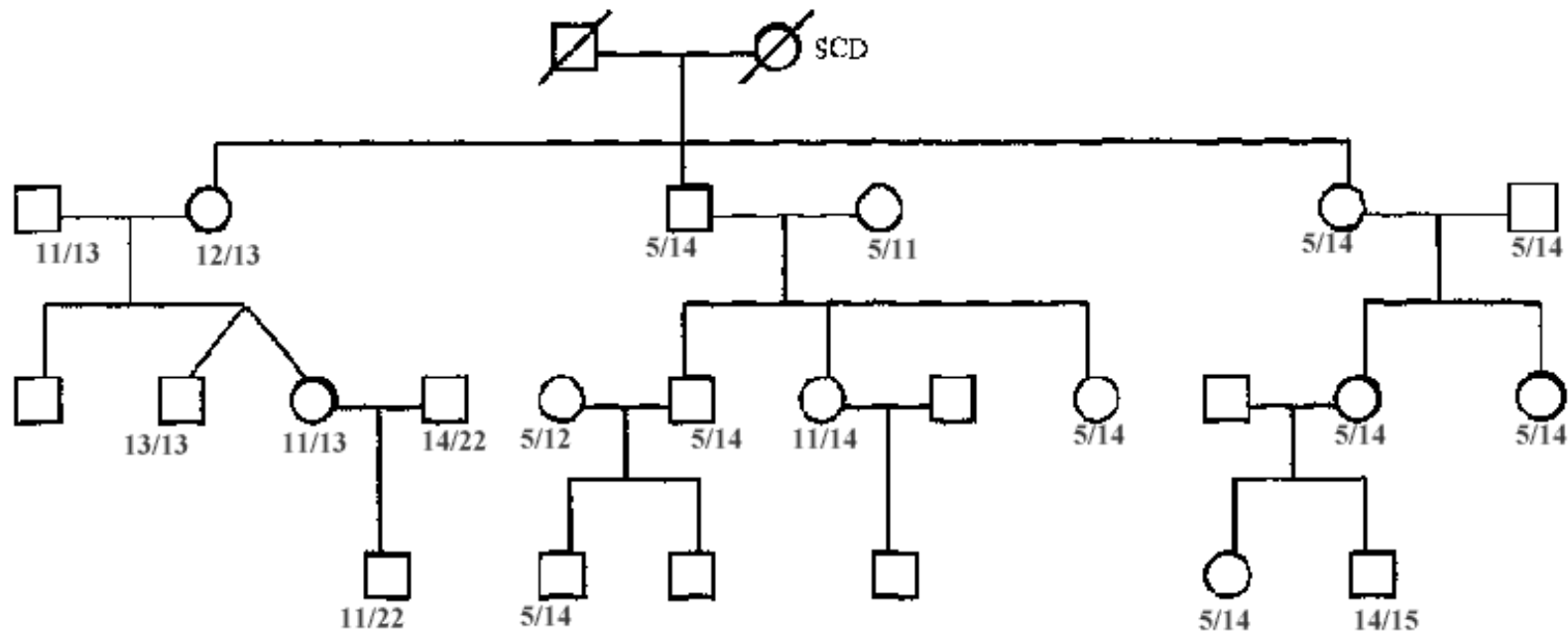

Figure 10.5: Slipped strand mispairing during DNA replication can cause insertions or deletions.

(where n = age in years - 15)

Fyziologické zastoupení alel $(CTG)_n$ v genu pro myotonickou dystrofií (19q13.3)

FraX

transcription

Absence of FMR 1 protein

Disruption of RNA processing
in brain and testes

DM

**Altered expression of RNA
CUG-binding proteins**

**Altered processing of CUG
containing mRNAs in skeletal
muscle, heart, brain, and testes**

Myotonická dystrofie typu 2 – DM2

– (3q21), expanze **(CCTG)_n** v intronu 1 (ZNF9)
genu –

protein zinkového prstu

Normální alela – počet opakování tetranukleotidu
do $n = 30$

Patologická alela - expanze $n = (75 - 11\ 000)$
CCTG

Replikace v tetranukleotidových opakujících se sekvencích (CCTG) :

disociace řetězců - následná syntéza opožděujícího řetězce
pomocí Ókazakiho fragmentů.

Sekundární pseudostruktury - hlavní příčina genetické
nestability TR

vznik expanzí nebo delecí

**Příčiny nestability dynamických mutací v
několikanásobně se opakujících sekvencích
tri, tetra, penta .... nukleotidů :**

replikace, rekombinace, reparace

**Klouzání (slippage) v repetících vytváří non B-
DNA struktury**